

Geweven banden uit Oman

PRACHTIGE TUIGAGE VOOR KAMELENRACES



De kameel (*Camellus Dromedaris*) is allang niet meer het voornaamste vervoermiddel in de woestijn. Toch houden de bedoeïenen hun geliefde huisdier in ere. Op het hele Arabische schiereiland, met uitzondering van Jemen, zijn kamelenraces populair en een levend deel van de folklore. Oman is bekend om het fokken van kamelen. Daarbij gaat het niet alleen om snelheid maar ook om kleur en om houding. Een goede racekameel bracht een aantal jaren geleden al 25.000 euro op. Het zal niet verbazen dat deze kostbare dieren met prachtige tuigage worden gezadeld. Mirja Wark ging op zoek naar wevers en patronen hiervan.

Elk jaar zijn er kamelenraces rond de Omaanse nationale feestdag op 18 november. Naarmate die datum nadert, neemt de opwindingsangst toe. Bedoeïenenfamilies voeren hun dieren met gedroogde sardientjes en honing om ze in topconditie te brengen. De jockeys worden geselecteerd uit kinderen tussen de vijf en tien jaar. Meisjes zowel als jongens krijgen een kans om met een helmpje op en een zweepje in de hand te laten zien hoe fel zij de kameel kunnen aansporen. Soms zijn ze nog zo klein dat ze op de kameel moeten worden vastgebonden met een stevig touw van enkel naar enkel onder de buik van de kameel door. Op de bewuste dag zijn toeschouwers en deelnemers al vroeg aanwezig. Het pandemonium na het startschot is enorm. De kamelen bereiken langzaam hun topsnelheid terwijl hun kleine berijders hun zweepjes laten zwiepen. Ondertussen zijn familieleden en supporters in open vrachtwagentjes geklommen en rijden buiten het parcours om mee terwijl ze hun favoriet met claxonneren en schreeuwen aanmoedigen. Langzaam verdwijnt de kudde in een grote stofwolk aan de einder. Het parcours is een aantal kilometers lang. Als de kamelen weer in zicht komen hangt hun tong uit hun bek en speeksel vliegt in het rond. Soms is de berijder tijdens de race van de rug afgegleden en komt bungelend onder de buik over de eindstreep. De winnende jockey is meestal nog daas van de race maar de trotse eigenaars halen hun kameel en jockey op en begeleiden ze terug naar de omheining. Daar oogsten ze lof en bewondering voor de bijzondere prestatie van de kameel.

Bonte kleuren

In Oman zit de berijder achter de bult. Dat is uitzonderlijk want in de rest van het Arabisch schiereiland zitten de berijders op een zadel op de bult. Het Omaanse rijzadel is heel eenvoudig en bestaat slechts uit een dekje vóór de bult en een V-vormig kussen achter de bult. Hierop wordt een deken gelegd. De vreemde vorm van de kameel vraagt om veel banden om alles op zijn plaats te houden. Eén singel zit vlak achter de voorbenen, een tweede net voor de achterbenen. Een borstband loopt van de nek naar de bult en terug. Een halster en een nekband zijn nodig om de kameel te leiden en te sturen. Voor dagelijks gebruik zijn de banden gemaakt van goedkope materialen in snelle technieken. Voor speciale gelegenheden zoals de races willen de mensen hun kamelen extra mooi maken. Tijd en geld spelen hierbij geen rol. De banden en het zadeldekje die ze dan gebruiken vallen al van ver af op door de bonte kleuren en de glans van zilverdraad. Pas van dichtbij is te zien hoe fijn de ingeweven patroontjes zijn en met hoeveel zorg de einden zijn afgewerkt. De banden die het zadel op zijn plaats houden zijn in sets van twee gemaakt. De ene band wat breder en korter dan de andere. Ze worden geweven van fijne gemercentreerde katoen. Lengtestrepen in kleur en patroon domineren de banden. De gebruikte kleuren zijn combinaties van groen, zwart en één of twee roodachtige kleuren (rood, oranje, paars, roze, donkerrood). Een rand met tekeningen loopt door het midden. Meestal zijn de figuurtjes uitgevoerd in wit op een zwarte grond. Pas de laatste jaren is zilverkleurig lurex garen populair geworden. Door het midden van de bredere band loopt een streep van kleine horizontale lijntjes of pijlpuntjes.

Positie van de tuigage rond de bult. Rechts het zadeldekje, links de banden die het V-vormig kussen op zijn plaats houden.

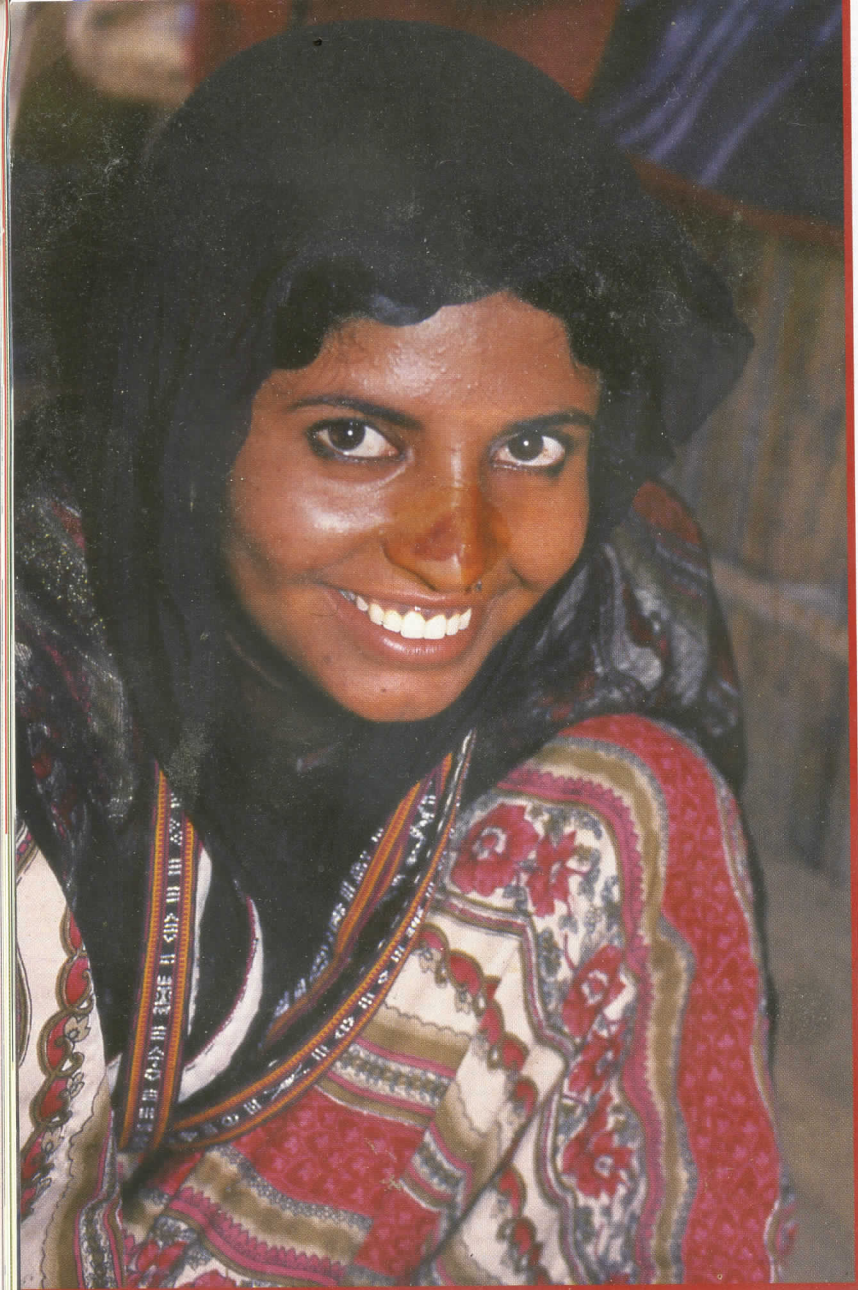


Bedoeïenenhut uit de Wadi Sa'al in Oman.



Gedecoreerde zakken gevuld met kleding.





Bedoeïenenmeisje Aisha. Het geel op de neus is opgedroogde kurkumapap die een verkoelend effect heeft. Om de hals hangt een kameelband die af is.

Speurtocht

De banden worden in de koelere wintermaanden door bedoeïenen-families geweven. In de zomer is het daar te warm voor. Dan verhuizen veel families naar hun dadeltuin in de buurt van een dorp of stadje. Hier zijn ze verzekerd van water en ze ontmoeten er familie en vrienden. Tijd om te weven is er dan niet. In de winter leven de bedoeïenen verspreid door de woestijn in mooie hutten gemaakt van matten van palmbladnerven.

Het bleek moeilijk een wevende familie te vinden. Na maanden zoeken hadden we geluk. Vroeg in juni volgden we een smal spoor dat het zuidelijk deel van de Wahiba-woestijn invoerde. Het leidde naar een complex van hutten in de schaduw van een grote boom. Buiten de omheining zag de grond zwart van geitenkeutels, binnen de omheining was het zand schoon. We werden vriendelijk verwelkomd met een neuskus. De hele familie verscheen om ons te begroeten en te zien wie de gasten waren. Al gauw zaten we tussen de kinderen en de ouderen op kussens in de hut. Het licht filterde prachtig door de palmmatten en de bries verkoelde ons. Op planken hoog langs de wanden waren kleurige blikken kisten gestapeld waaruit koffiepot en kopjes werden gehaald. Langs een andere wand hingen gedecoreerde zakken gevuld met kleding en textiel. Pas nadat we waren voorzien van koffie en dadels, en mijn ogen waren gewend aan het donker, merkte ik de opgespannen ketting op.

Stevig weefsel

De mooie 16-jarige dochter van de familie, Aisha, werkte aan een kameelband. Haar ketting was opgespannen tussen twee ijzeren pennen die in de grond waren getimmerd. Aan één uiteinde passeerden de kettingdraden een aantal getouwonderdelen die het mogelijk maakten de even van de oneven draden te scheiden. Twee boterblikken ondersteunden de stok waaraan hevellusjes hingen die elke tweede draad omvatten. Achter de hevelstok gingen de draden die in een lusje zaten, onder een brede lat door. De draden die niet in een lusje zaten, gingen over dezelfde lat: de rollerstok. Terwijl Aisha weefde, bracht ze afwisselend de draden in de lusjes en de draden boven de rollerstok naar boven. Dat deed ze als volgt: ze schoof de rollerstok van zich af waardoor de draden in de lusjes omhoog kwamen. Vervolgens bracht ze de rollerstok naar zich toe tot tegen de hevels aan en zette hem op zijn kant waardoor de andere helft van de draden boven kwam. Door de opening die ontstond vóór de hevels tussen de draden stak ze een stok omwikkeld met inslaggaren. Dan bracht ze de andere helft van de draden omhoog en stak een plat stuk hout, een zwaard, in de opening tussen de draden. Daarmee sloeg ze de inslag stevig tegen de vorige aan. Door dit aanslaan maakte ze ook de opening vrij voor het inbrengen van de volgende inslag. Het weefsel groeide bij herhaling van deze handelingen. Aisha trok de inslagdraad heel strak aan met als resultaat dat in het weefsel enkel de kettingdraden te zien zijn. De inslagdraad wordt helemaal bedekt.

Fraaie afwerking

Op de plaats waar de patronen komen, zijn de kettingdraden verdubbeld. Een donkere en een lichte draad gaan samen door een hevel of over de rollerstok. Tijdens het weven selecteert de weefster van elk zwart-wit paar de kleur die ze nodig heeft voor deze plek in het patroon. Ze moet dat bij elk paar doen voor ze kan inslaan. Bij de volgende inslag moet ze het hele proces weer herhalen en zo het hele weefsel door. Begrijpelijk dat het weeftempo traag ligt. Draden die een aantal inslagen na elkaar niet geselecteerd zijn, weven niet mee in de stof en veroorzaken vlotters aan de onderkant van het weefsel. Deze losse draden zijn niet praktisch in het dagelijks gebruik. Dit wordt opgelost door de banden te voeren met resten stof. De voering wordt bevestigd met de hand, soms met een decoratieve steek, of met de naaimachine.

Af en toe is er een band of zadeldekje waarin de losse draden in de weefstructuur zijn opgenomen zonder dat ze aan de goede kant zijn te zien. Dat is een mooiere manier om van de vlotters af te komen. Dit wordt weinig gedaan omdat elke inslag dan tweemaal geweven moet worden. Ook in het leven van de bedoeïenen is tijd een factor geworden die meetelt.

Na afloop van het weven zijn er stukken kettingdraad over. Bij de smalle banden worden daar achtdraads vierkante vlechten van gemaakt. Bij de bredere banden worden bosjes kettingdraden omwikkeld en voorzien van kleurige kwastjes. Zadeldekjes zijn op dezelfde manier geweven, ze beginnen en eindigen met een paar rijen fitssteken.

Levendig ambacht

Vooraf de gekozen kleuren en patroontjes maken de kameelbanden interessant. De kleuren zijn helder; de combinaties worden als vanzelf gekozen. Ook de breedte van de streep lijkt een vast en evenwichtig ritme te kennen. De patroontjes zijn gedeeltelijk traditioneel bepaald maar er worden ook nieuwe motieven ontworpen. Zo zijn er banden waarop schaatjes, vleermuisjes en kleine mannetjes zijn ingeweven. Ook komen er banden voor met de naam van de kameel, de naam van de eigenaar of een gebed uit de koran ingeweven. Dat laat zien hoe levendig dit ambacht nog is. Laten we hopen dat kameelraces nog lang populair blijven. Daardoor blijft er vraag naar versierselen voor de kamelen en daarvoor kan het mooie ambacht van bandweven blijven bestaan.



Opstelling van het grondgetouw van Aisha. Over de twee bliken ligt de stok met hevellussen, daarachter de rollerstok, aan het eind de stalen pen in de grond waaraan het einde van de ketting bevestigd is. De band is bijna af.



In het patroongedeelte wordt van elk paar de gewenste kleur uitgekozen.



Het zwaard staat rechtop in de sprong zodat de stok met inslag kan worden ingebracht.



De roller is tegen de hevels aangeschoven en op zijn kant gezet. De andere helft van de draden is nu boven.



Met het zwaard slaat Aisha stevig tegen de weeflijn en brengt daarmee de laatste inslag op zijn plek.



Een kamelenband van dichtbij bekeken, met centraal een rijtje pijlpunten en langs de zelfkanten de decoratieve steek waarmee de voering is vastgezet.

Verder lezen: *The Craft Heritage of Oman*, Neil Richardson en Marcia Dorr, Motivate Publishing UAE (2004), ISBN 1860631568.

Mocht U negatieve berichten hebben gelezen over kinderslaven die als jockeys de kamelen berijden dan geldt dat zeker niet voor Oman.

Zelf Omaanse banden weven

OP HET GETOUW

Omaanse kamelenbanden zijn erg leuk om zelf te maken. In het voorgaande artikel werd beschreven hoe het bedoeïenenmeisje Aisha dit deed: zittend op de grond en met zeer primitieve middelen. Met een weefgetouw kan echter dezelfde werkwijze worden gevolgd. Naast een prettiger werkhouding geeft dit de mogelijkheid de patroonselectie te vereenvoudigen en daarmee te versnellen.

Begonnen wordt met een uitleg over het weven van een band zoals deze voorkomt in de tuigage voor kamelen. Deze banden hebben in het patroongedeelte aan de achterkant lange lussen. Daarna wordt uitgelegd hoe een band te weven waarbij er geen vlotters aan de achterkant zijn. De niet gebruikte draden zijn onzichtbaar gebonden in de weefstructuur. Deze manier van weven is terug te vinden in sommige kameelbanden, in zadeldekjes en op wollen tapijten uit Masirah eiland. Het is prima mogelijk om de twee typen band op één en dezelfde ketting en inrijg te weven.

❖ Benodigd materiaal

Een getouw met minimaal zes of beter acht schachten. Een tafelgetouw voldoet prima. Het riet wordt niet gebruikt en kan, zo mogelijk mét de rietlade, uit het getouw worden genomen. Voor het aanslaan is een zwaard aan te bevelen omdat het gewicht ervan helpt bij het stevig aanslaan van de inslag. Het zwaard is te vervangen door een liniaal of steeklat. Wind het inslagmateriaal op een steeklatje. Twee selectielatjes of weefnaalden helpen bij het selecteren van de patronen. Breikatoen is een veilig materiaal voor een eerste probeersel. Gebruik als inslag hetzelfde materiaal, in de kleur van de buitenste kettingdraad.

❖ **Werkwijze**

Binding

De kamelenbanden zijn gemaakt in linnenbinding. Voor de draden aan de zijkanten zijn twee schachten voldoende maar het is aan te raden om ze over vier schachten te verdelen (dat maakt de belasting per schacht gelijk). Uit de draden in het midden van de band worden de patronen geselecteerd. Daarom zijn deze kettingdraden verdubbeld. Elk paar bestaat uit een lichte en een donkere draad. Kies steeds de gewenste kleur om méé te weven in de linnenbinding en het patroontje te vormen. Niet gekozen draden weven niet mee en vlotten aan de onderzijde. Een lichte en een donkere draad horen bij elkaar maar ze worden elk ingeregen op hun eigen schacht. Om tussen twee licht/donker paren linnenbinding te kunnen weven zijn er vier schachten nodig.

Inrij

Rijg de draden van de zijkanten opeenvolgend in op schacht 1, 2, 3 en 4. Rijg in het middengedeelte de donkere draden in op schacht 5 en 7 en de lichte op schacht 6 en 8. Op schacht 5 en 6 zitten de oneven draadparen en op schacht 7 en 8 de even. Tijdens het weven horen schacht 1 en 3 bij schachten 5 en 6. Vanzelfsprekend horen dan bij schacht 2 en 4 schachten 7 en 8.

Patroontekenen

Op een raster met versprongen langwerpige hokjes kan een natuurgetrouwe ontwerptekening worden gemaakt. Elk hokje in het middengedeelte van de tekening stelt een draadpaar voor met een lichte en een donkere draad. Elke horizontale rij hokjes bestaat uit twee selecties en één inslag. In de tekening geven twee opeenvolgende horizontale rijen alle draden van de ketting weer. Neem bij het scheren van de ketting steeds een draad van rij 1 en een draad van rij 2. Omdat de hokjes versprongen zijn is dat gemakkelijk genoeg.

Weven

Tijdens de eerste inslagen worden eventuele spanningsverschillen tussen de kettingdraden weggenomen. Weef ze als volgt: schacht 1, 3, 5 en 6 op. Inslag in sprong brengen en strak aantrekken. De draden moeten zonder ruimte ertussen tegen elkaar aan komen te liggen. Sprong wisselen naar schacht 2, 4, 7 en 8. Dan pas de inslag aanslaan met het zwaard.

Donkere kleur boven weven: afwisselend schacht 1, 3 en 5 op, inslag inbrengen, sprong omzetten naar schacht 2, 4 en 7, aanslaan en inslag inleggen.

Lichte kleur boven weven: afwisselend schacht 1, 3 en 6 op, inslag inleggen, sprong omzetten naar schacht 2, 4 en 8, aanslaan en inslag inleggen.

Vlotters aan de achterkant

In het gedeelte waar patroontjes geweven worden zijn twee draden van contrasterende kleur naast elkaar ingeregen. Het patroon is licht op een donkere achtergrond. Het patroontje wordt gemaakt door van elk draadpaar de gewenste kleur te kiezen. Zet de schacht met de lichte kleur omhoog en neem de gewenste draden op een latje (eventueel afgelezen uit de patroontekening). Vervolgens deze schacht verwisselen voor de bijbehorende schacht met donkere kleur. Hieruit, achter de eerste lat, de draden selecteren waarvan de partnerdraden niet gekozen zijn voor het patroon en die op een latje nemen. Let erop dat van elk draadpaar maar één draad opgenomen moet worden. Is een lichte draad op de lat genomen dan blijft de bijbehorende donkere draad liggen. Laat de schacht met donkere draden neer. Zet schacht 1 en 3 op. Er ontstaat, van opzij gezien, een sprong met de geselecteerde lichte en donkere draden boven. In deze opening de steeklat met inslaggaren steken. Selectielatjes verwijderen. Sprong wisselen, aanslaan en hetzelfde proces herhalen. Kort gezegd:

Inslag a

1 + 3 + 6 op: licht selecteren, 6 neer, 5 op: donker selecteren,

5 neer, inslaan onder beide latjes, 1 + 3 neer, latjes uitnemen.

Inslag b

2 + 4 + 8 op: aanslaan en licht selecteren, 8 neer, 7 op: donker selecteren, 7 neer, inslaan onder beide latjes, 2 + 4 neer, latjes uitnemen.

Inslag a en b steeds herhalen met de bijpassende selecties.

Patronen zonder vlotters

Maak twee steeklatjes met inslaggaren klaar. Eén met hetzelfde garen als de ketting en één met een dunner materiaal in dezelfde kleur. Weef als hierboven beschreven de eerste inslag. Til dan de schachten waarin geselecteerd is beiden omhoog en breng de dunne inslag in deze sprong. Neem de selectielatjes uit, zet de sprong om, sla aan en selecteer opnieuw. Kort gezegd:

Inslag a 1

1 + 3 + 6 op: licht selecteren, 6 neer, 5 op: donker selecteren, 5 neer, inslaan onder beide latjes.

Inslag a 2

1 + 3 + 5 + 6 op: inslaan dunne inslag, 1 + 3 + 5 + 6 neer, latjes verwijderen.

Inslag b 1

2 + 4 + 8 op: aanslaan en licht selecteren, 8 neer, 7 op: donker selecteren, 7 neer, inslaan onder beide latjes.

Inslag b 2

2 + 4 + 7 + 8 op: inslaan met dunne inslag. 2 + 4 + 7 + 8 neer, latjes verwijderen.

Inslag a en b steeds herhalen.

❖ **Band 1**

Vlotters aan de achterkant

Materiaal ketting: gemercenterde katoen no. 8 in de kleuren blauw, oranje, geel, groen, zilver (lurex), rood. Voor de inslag is blauwe katoen no. 8 gebruikt.

Ketting scheren

4 blauw

6 geel

6 groen

6 oranje

4 zilver

6 rood

3 rood/oranje, geschoren met dubbele draad (totaal 6 draden)

6 oranje

4 groen

6 oranje

22 zilver/blauw, geschoren met dubbele draad (totaal 44 draden)

4 geel/rood

terug in spiegelbeeld

Totaal aantal kettingdraden is 212. Weef als beschreven voor band met vlotters.

❖ **Band 2**

Gebonden vlotters

Materiaal ketting: gemercenterde katoen no. 8/4 in de kleuren rood, oranje (viscose), zwart, groen en heel lichtgroen. Voor de inslag is katoen gebruikt in twee diktes in de kleur van de buitenste kettingdraden.

Ketting scheren

4 zwart

6 rood

6 oranje

4 zwart

4 rood

4 lichtgroen

6 groen

6 oranje

6 rood

22 zwart/lichtgroen, geschoren met dubbele draad (totaal 44 draden)

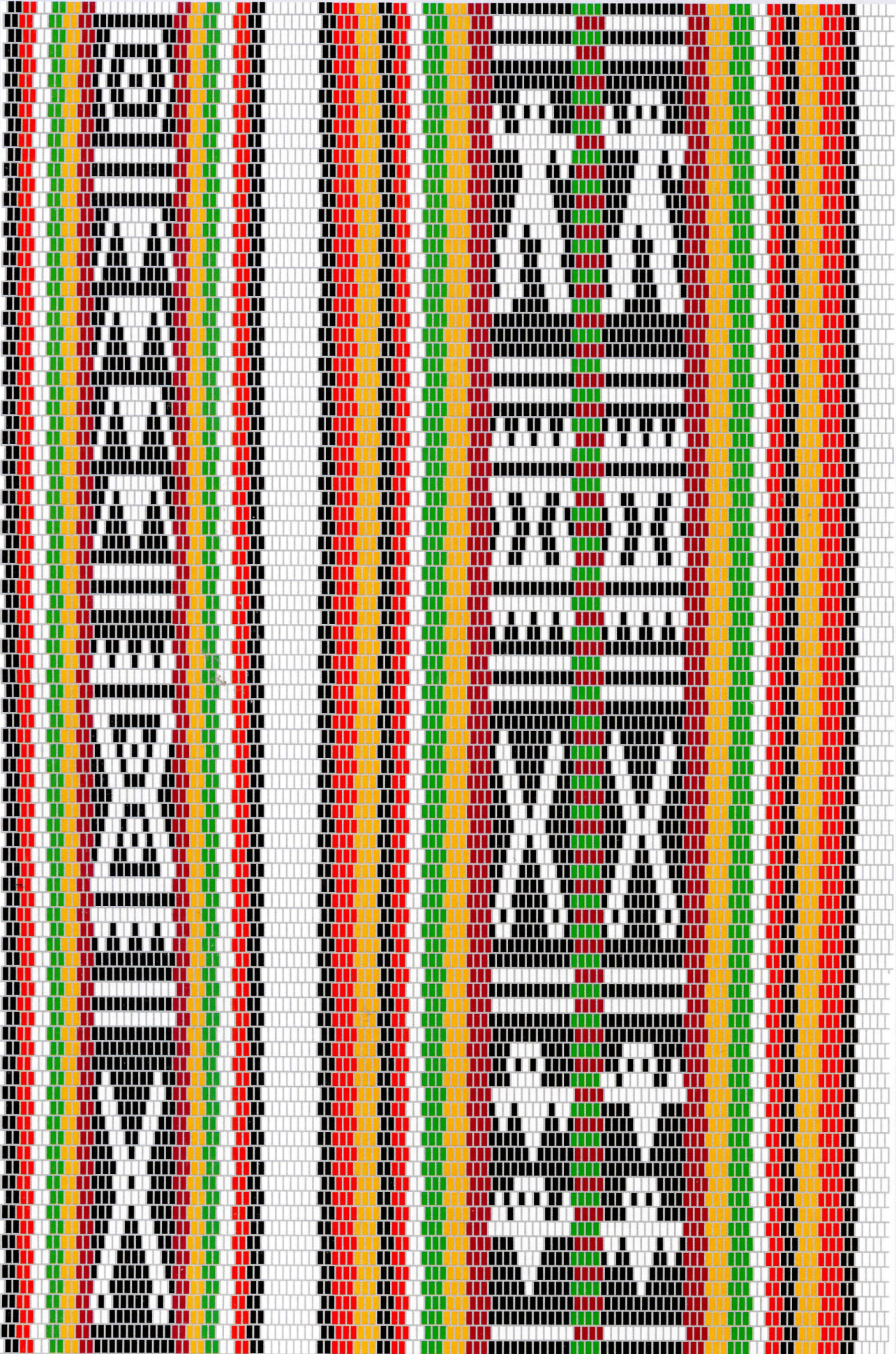
4 geel/rood

4 rood/groen, geschoren met dubbele draad (totaal 8 draden)

terug in spiegelbeeld

Totaal aantal kettingdraden is 196. Weef als beschreven voor patronen zonder vlotters.

Zie voor afwerktechnieken Handwerken zonder Grenzen 1/1997, *Verrassingen in een Omaans kleed*. Het weven van de patronen in deze banden verschilt niet van het weven van de patronen in de kameeltassen uit HzG 1/1998, *Traditionele weefsels uit Oman*. Dit laatste nummer is nog te bestellen via de Postservice van Handwerken zonder Grenzen.

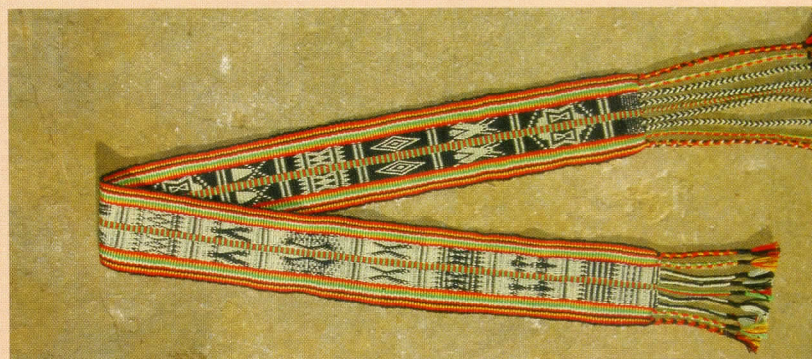




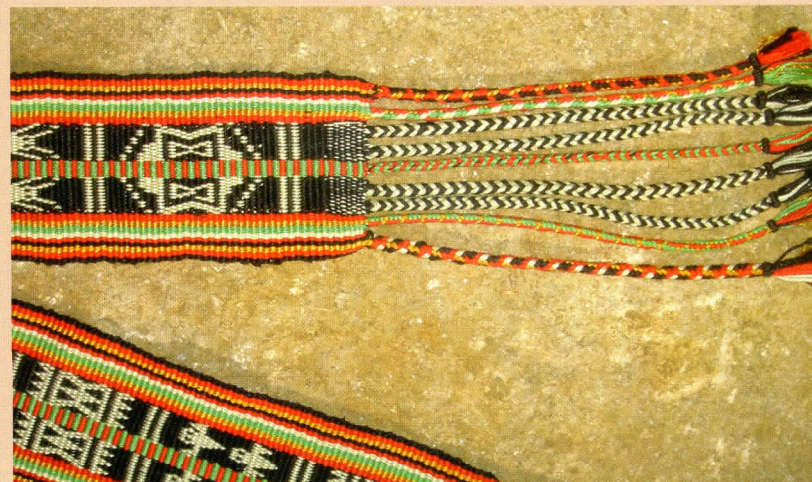
Zowel van bovenaf (grote foto) als van opzij de opstelling op het weefgetouw voor een soortgelijke band in de kleuren van band 1. De selectielat onder de lichte kleur is dichtbij de wever en die onder de donkere kleur verder van de wever af.



Voor- en achterkant van band 1. De vlotters zijn weggewerkt door de band te voeren met een restje stof.



Voor en achterkant van band 2.



Afwerking met vlechten, omwinden en de winding omfestonneren.